

**Odlišné stanovisko sudcu Petra Straku
k nálezu sp. zn. III. ÚS 413/2022**

1. V súlade s § 67 ods. 1 a 2 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov pripájam k nálezu ústavného súdu sp. zn. III. ÚS 413/2022 z 23. novembra 2023 odlišné stanovisko, a to k jeho výroku aj odôvodneniu.

2. Disentovaná vec je špecifická tým, že sťažovateľovo odsúdenie je založené na dôkaze, ktorý bol vydaný orgánu činnému v trestnom konaní po nesprávnom poučení. Nesprávnosť spočívala v poučení sťažovateľa o tom, že pri nevydaní dôkazu mu môže byť uložená poriadková pokuta, ktorá mu *de facto* uložená byť nemohla.

3. Ústavnou sťažnosťou bolo (na základe tvrdeného nezákonného postupu orgánov činných v trestnom konaní) namietané porušenie princípu zákazu sebainkriminácie. V tejto súvislosti bolo poukazované na porušenie základného práva odoprieť výpoveď a základného práva na prezumpciu neviny. Namietaná bola tiež arbitrárnosť posúdenia veci.

4. Ústavný súd ústavnej sťažnosti nevyhovel. *Ratio decidendi* jeho rozhodnutia je založené na argumente, že vydaný dôkaz nebol skrytý, a preto inštitút odňatia veci, ktorým bola policajná hliadka na mieste vybavená, pôsobil ako garancia prístupu štátnej moci k dôkazu. Po ďalšie, vo veci nešlo o priame donútenie sťažovateľa k výpovedi a napokon sťažovateľ bol poučený o možnosti vec nevydať, pokiaľ by si tým spôsobil trestné stíhanie. Sumárom uvedených okolností je tvrdený nátlak na sťažovateľa možné považovať za bagatel'ný (resp. sťažovateľom nemohol byť chápaný ako donútenie svedčiť proti sebe samému). Za porovnávacie kritérium bola zvolená judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva, ktorá je založená na štandarde nenáležitého nátlaku (*improper compulsion*).

5. S názorom väčšiny sa nestotožňujem. Týmto odlišným stanoviskom mienim argumentovať v prospech presvedčenia, že vnútroštátna právna úprava obsahovala všetky predpoklady pre nulovú toleranciu nátlaku smerujúceho k vydaniu dôkazu a jej potenciál mal byť v prospech sťažovateľa využitý na maximum.

6. Pokiaľ v prejednávanej veci argumentujeme štandardom ochrany Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, rád by som pripomenul, že kódex ľudských práv, ktorý je predmetom výkladu Európskeho súdu pre ľudské práva, je minimálnym štandardom ich ochrany. Európsky súd pre ľudské práva pri rozhodovaní o ochrane práv garantovaných dohovorom vnútroštátne právo síce nevykladá, ale nevyhnutne berie na zreteľ jeho obsah aj vývoj. V tejto súvislosti bolo treba uvažovať jednak pri voľbe porovnávacieho kritéria a tak isto pri zohľadnení obsahu vnútroštátnej právnej úpravy. Zmluvné strany dohovoru môžu ochranu práv poskytovať na vyššej úrovni, než požaduje dohovor. Ak sa zmluvná strana rozhodla poskytovať istý štandard ochrany, tento štandard musí byť dodržaný plošne a zbavený svojpôle.

7. Problém posudzovanej veci nachádzam v zásahu do rovnosti medzi účastníkmi konania, ktorý nebol ďalším procesom reparovaný.

8. Súhlasím s názorom väčšiny, že inštitút odňatia veci zohral v posudzovanom prípade rozhodujúcu úlohu. Pri jeho výklade však došlo k opomenutiu zohľadnenia jedného z cieľov čl. 7 smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/343 z 9. marca 2016 o posilnení určitých aspektov prezumpcie nevinoty a práva byť prítomný na konaní pred súdom v trestnom konaní.

9. Odsek 2 dotknutého článku smernice predvída existenciu právnej úpravy takej kvality, ktorá bude garantovať právo podozrivých a obvinených osôb nevypovedať vo vlastný neprospech, pričom tento stav zároveň neznemožní príslušným orgánom vo veci konať, teda získavať dôkazy existujúce nezávisle od vôle podozrivých alebo obvinených osôb (ods. 3 smernice).

10. Inštitút odňatia veci teda v prípade neplnil len funkciu prístupu k dôkazu zo strany štátnej moci, na čom je založené nevyhovenie ústavnej sťažnosti. Plnil tiež funkciu ochrany základných práv sťažovateľa. Jeho zmyslom bolo, podotýkam rovnocenne, garantovať prístup štátnej moci k dôkazu, ako aj dodržiavanie zákazu sebainkriminácie, a to tým, že mal sťažovateľovi zabezpečiť priestor pre slobodné rozhodnutie o tom, či dôkaz štátnej moci vydá. Uvedeným spôsobom bolo nevyhnutné čítať a vykladať na vec sa vzťahujúce vnútroštátne právo.

11. Podľa § 89 ods. 1 Trestného poriadku (účinného do 31. decembra 2020) bol sťažovateľ povinný vec policajnej hliadke vydať na vyzvanie. Pri vyzvaní mal byť upozornený na možnosť odňatia veci v prípade nevyhovenia tejto výzve, ako aj na iné následky nevyhovenia. Iným následkom bola možnosť uloženia poriadkovej pokuty za nevyhovenie výzve podľa § 70 Trestného poriadku.

12. Z vnútroštátnej právnej úpravy vyplýva, že pred (prípadným) odňatím dôkazu bola policajná hliadka povinná vyzvať sťažovateľa na jeho vydanie. Odňatie veci mohlo nastúpiť až po využití práva sťažovateľa dôkaz štátnej moci nevydať. Vnútroštátna právna úprava teda umožňovala úplne bezkolíznú a plnohodnotnú realizáciu zákazu sebainkriminácie aj odňatia veci. Na základe uvedeného nenachádzam žiaden dôvod na posudzovanie prípadu optikou referenčného kritéria nenáležitého nátlaku, ktoré tento štandard znižuje.

13. Súhlasím s obsahom ústavnej sťažnosti, že v momente výzvy policajnou hliadkou sa vec dotýkala oboch označených práv, v ktorých sa princíp zákazu sebainkriminácie prejavuje, teda práva na prezumpciu nevinoty, ako aj práva odoprieť výpoveď. Úlohou inštitútu odňatia veci bolo v tomto momente zabezpečiť sťažovateľovi právo na obhajobu tým, že bude rešpektovať právo odoprieť výpoveď (t. j. nevydať dôkaz) a súčasne eliminovať prístup štátneho orgánu k sťažovateľovi ako vinnému tým, že bude rešpektovať zákaz donútenia smerujúceho k tomu, aby sa v konaní priznával „sám od seba“ prostredníctvom vydania dôkazu. Toto všetko bolo inkorporované v subsidiarite použitia inštitútu. Skrz subsidiaritu použitia mal byť tento inštitút prínosom nielen pre trestné konanie, ale aj pre sťažovateľa.

14. Poskytnutie slobodného priestoru na reakciu na výzvu policajnej hliadky predstavovalo realizáciu princípu zakazujúceho sebainkrimináciu. Takto sa princíp uvádzal do života. Čo sa

týka dôsledkov, realizácia princípu zakazujúceho sebinkrimináciu mala v tomto bode konania dosah až na otázku trestania. Pri nej mohla byť súdmi pozitívne zohľadňovaná dobrá vôľa sťažovateľa poskytnutá pri objasňovaní trestného činu. V spornej situácii nešlo len o jednoduché „podanie“ dôkazu policajtovi *brevi manu*, pretože policajt mal vec na očiach. Sťažovateľ mal mať možnosť rozhodnúť sa, ako so svojím právom naloží.

15. Sťažovateľovo rozhodnutie malo mať popísanú konzekvenciu, ktorá bola prístupom súdov zanedbaná. Pochybenie z pohľadu laického subjektu možno naozaj bagateľné, no pre mňa je dôležité, že principiálne bol priestor individuálnej slobody zúžený na akceptáciu pozitívnej externality (sťažovateľ v konečnom dôsledku s policajtom spolupracoval), čo je však dôležité, v dôsledku neslobodného rozhodnutia. Takýto výsledok je pre mňa neakceptovateľný, pretože tu nebol rešpektovaný princíp, podľa ktorého štátna moc môže ísť do pozície jednotlivcov len tak ďaleko, ako to dovoľí zákon.

16. Výklad inštitútu odňatia veci teda mal byť vzhľadom na kontrapozíciu hodnôt, ktoré v sebe tento inštitút obsahuje, neutrálny. V aplikovanej právnej úprave nenachádzam dôvod na to, aby slúžil ako interpretačná pomôcka konvalidujúca pochybenie štátnej moci spočívajúce v zásahu do základného práva. Takýto interpretačný prístup nepovažujem za vlastný ani metodológii práce so základnými zásadami trestného poriadku vyjadrenými v § 2 Trestného poriadku (zásah do základných práv len v miere nevyhnutnej na dosiahnutie účelu, umožnenie plného uplatnenia práv v celom priebehu trestného konania, vhodnosť a zrozumiteľnosť poučenia).

17. Pri naposledy zmienenej zásade (vhodnosť a zrozumiteľnosť poučenia) zastávam názor, že súdy dostatočne nezohľadnili význam skutočnosti, že sťažovateľ bol poučený mimo právneho rámca. Väčšinový názor senátu kontruje môjmu presvedčeniu, že sťažovateľ bol poučený o tom, že vec nie je povinný vydať, ak by si tým privodil trestné stíhanie. Netvrdím, že to tak nie je. Na požiadavke na vydanie dôkazu na základe slobodného rozhodnutia to však nič nemení. Podstatu (jadro) zákazu sebainkriminácie na tomto mieste vidím práve v úlohe zabrániť vystaveniu sťažovateľa dileme rozhodovania o tom, ktorý postih je pre neho menej závažný. Z uvedeného dôvodu nepovažujem pochybenie štátneho orgánu za bagateľné.

18. Zastávam názor, že zásada vhodnosti poučenia trvala principiálne na tom, aby poučenie obsahovalo k situácii priliehavé výroky. Zásada zrozumiteľnosti zas výroky nezavádzajúce. Možnosť uloženia poriadkovej pokuty bola podľa Trestného poriadku pravidelným následkom neuposlúchnutia výzvy. Nemožnosť jej reálneho uloženia je otázkou minimálne natoľko sofistikovanou, že je predmetom judikatúry najvyšších súdnych autorít (pozri nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. II. ÚS 255/05 III. ÚS 644/05, I. ÚS 671/05, I. ÚS 636/05). Táto skutočnosť priamo ovplyvňovala úsudok sťažovateľa, ktorý nemal k dispozícii právnu pomoc a vo veci šlo o (drogový) trestný čin podľa § 172 Trestného zákona, pri ktorom je (ne)proporcionalita výšky trestných sadzieb už dlhodobo pod palbou kritiky odbornej verejnosti. V okolnostiach teda bolo opodstatnené pociťovať intenzitu pochybenia orgánu štátnej moci ako donútenie. Vznik tejto situácie má subjektívny pôvod pričítateľný štátnemu orgánu, a preto nevidím dôvod na jej konvalidáciu ústavným súdom. Vyhranenosť môjho názoru podnecuje aj hodnota získaného dôkazu – jeho význam pre proces

odsúdenia. Na základe vydaného dôkazu bolo ustálené množstvo zaistenej drogy, a tým aj právna kvalifikácia skutku.

19. Vo výsledku nevyklúčujem odsúdenie páchatel'a, keďže ide *prima facie* o doménu všeobecného súdnictva, no pochybujem o ústavnej konformite právnej kvalifikácie skutku, za ktorý bol sťažovateľ odsúdený. Zaistenie drogy pod hrozbou sankcie poriadkovej pokuty totiž spôsobuje takú dôkaznú situáciu, že síce prítomnosť drogy preukázaná je (skrz iné dôkazy), no jej množstvo nie (skrz nezákonný dôkaz), čo vylučuje spôsobenie škody veľkého rozsahu.

20. Aj keď sa na prvý pohľad hrozba poriadkovou pokutou mohla javiť ako neškodná formulácia uvedená na predtlačenom formulári, nie je to tak. Ústavný súd vo svojej rozhodovacej činnosti opakovane akcentoval, že jedným z pilierov právneho štátu v rámci princípov, ktorými sa musia riadiť trestnoprávne procesy, je zákaz sebainkriminácie. Vzhľadom na hrozby neproporcionálnych trestov pri tzv. drogovej kriminalite považujem záujem na absolútnej čistote procesu, ktorý má viesť k odsúdeniu jej páchatel'ov, za náležitý. Povedané inak, v posudzovanej veci, ale aj vo veciach obdobných bolo potrebné prísne dodržiavať princíp *in dubio pro reo*.

21. V závere sa pokúsim zhrnúť svoje myšlienky. Rovnosť v konaní mala byť založená na tom, že štátna moc mohla mať potenciál vziať si to, čo na mieste videla, na čo mohla použiť aj svoju silu, ale nemala právo pôsobiť na vnútorné rozhodnutie sťažovateľ'a vec odovzdať, pretože to je už interným momentom, ktorý spadá do rozsahu krytia označenými právami. Jedným z východísk, ktoré malo byť pri práci so zákazom sebainkriminácie zohľadňované, je, že aj ten, kto je vinným, má právo na to, aby neprispieval k vlastnému sebaobvineniu, pretože základné práva patria každému. Vzhľadom na uvedené som toho názoru, že ústavný súd mal vysloviť porušenie ústavnou sťažnosťou označených práv.

V Košiciach 23. novembra 2023

Peter Straka
sudca